Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (esimene koda)

17. jaanuar 2018 *

Eelotsusetaotlus – Rahandussüsteemi rahapesu ja terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise vältimine – Direktiiv 2005/60/EÜ – Kohaldamisala – Artikli 2 lõike 1 punkti 3 alapunkt c ja artikli 3 punkti 7 alapunkt a – Ettevõtja põhitegevus, mis seisneb selliste äriühingute müügis, mis on kantud äriregistrisse ja asutatud üksnes müügi eesmärgil – Müük, mis toimub valmisfirmas selle ettevõtja osaluse võõrandamise teel

Kohtuasjas C-676/16,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Nejvyšší správní soud'i (Tšehhi Vabariigi kõrgeim halduskohus) 2. detsembri 2016. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 27. detsembril 2016, menetluses

CORPORATE COMPANIES s.r.o.

versus

Ministerstvo financí ČR,

EUROOPA KOHUS (esimene koda),

koosseisus: koja president R. Silva de Lapuerta (ettekandja), kohtunikud C. G. Fernlund, A. Arabadjiev, S. Rodin ja E. Regan,

kohtujurist: Y. Bot,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– Tšehhi valitsus, esindajad: M. Smolek, J. Vláčil ja J. Pavliš,

– Hispaania valitsus, esindaja: A. Gavela Llopis,

– Euroopa Komisjon, esindajad: M. Šimerdová ja T. Scharf,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

* Kohtumenetluse keel: tšehhi.

otsuse

1 Eelotsusetaotlus käsitleb küsimust, kuidas tõlgendada Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. oktoobri 2005. aasta direktiivi 2005/60/EÜ rahandussüsteemi rahapesu ja terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise vältimise kohta (ELT 2005, L 309, lk 15) artikli 2 lõike 1 punkti 3 alapunkti c ja artikli 3 punkti 7 alapunkti a.

2 Taotlus on esitatud CORPORATE COMPANIES s.r.o. (edaspidi „Corporate Companies“) ja Ministerstvo financí ČR (Tšehhi Vabariigi rahandusministeerium) vahelises kohtuvaidluses, mis puudutab viimati nimetatud asutuse algatatud menetlust kontrollimaks, kas Corporate Companies on täitnud riigisisese õigusega, millega võetakse üle direktiiv 2005/60, ette nähtud kohustusi.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

3 Direktiivi 2005/60 põhjendustes 1, 2, 5, 9, 10, 15 ja 46 on märgitud:

„(1) Suured „musta raha“ vood võivad kahjustada rahandussektori stabiilsust ja ohustada siseturgu ning terrorism kõigutab meie ühiskonna alustalasid. Lisaks kriminaalõigusel põhinevale lähenemisele saab rahapesu tulemuslikult vältida rahandussüsteemi abil.

(2) Kurjategijate ja nende kaasaaitajate püüded varjata kuritegelikul teel saadud tulu päritolu või suunata seaduslikku või ebaseaduslikku raha terroristlikesse eesmärkidesse, võivad tõsiselt ohustada krediidi- ja finantseerimisasutuste usaldusväärsust, terviklikkust ja stabiilsust ning kõigutada usaldust rahandussüsteemi […]

[…]

(5) Rahapesu ja terrorismi rahastamine toimub sageli rahvusvahelises keskkonnas. Üksnes siseriiklikul tasandil või isegi [Euroopa Liidu] tasandil vastuvõetavatel meetmetel on ainult väga piiratud mõju, kui arvesse ei võeta rahvusvahelist koordineerimist ja koostööd. [Liidu] poolt käesolevas valdkonnas vastuvõetavad meetmed peaksid seetõttu olema kooskõlas muude rahvusvahelisel tasandil ettevõetud tegevustega. [Liidu] tegevus peaks jätkuvalt arvestama eelkõige juhtivaima rahvusvahelise rahapesu ja terrorismi rahastamisega võitleva organi, kelleks on rahapesuvastane töökond, edaspidi „FATF“, soovitusi. Kuna FATFi soovitusi 2003. aastal oluliselt muudeti ja täiendati, peaks ühenduse direktiiv olema selle uue rahvusvahelise standardiga vastavuses.

[…]

(9) Kuigi [nõukogu 10. juuni 1991. aasta direktiiv 91/308/EMÜ rahandussüsteemi rahapesu eesmärgil kasutamise vältimise kohta (EÜT 1991, L 166, lk 77; ELT eriväljaanne 09/01, lk 153)] kehtestas kliendi identifitseerimise kohustuse, sisaldas see suhteliselt vähe üksikasju asjakohaste menetluste kohta. Arvestades selle rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise aspekti otsustavat olulisust, on asjakohane juurutada konkreetsemaid ja üksikasjalikumaid sätteid kliendi ja iga kasusaava omaniku isiku identifitseerimiseks ja kontrollimiseks. Seetõttu on väga oluline täpselt määratleda „tegelikult kasusaav omanik“. Juhtudel kui juriidilise isiku või õigusliku üksuse, näiteks fondi või usaldusfondi kasusaajad tuleb alles määratleda ja seepärast pole võimalik välja selgitada kasusaavate omanike isikuid, piisaks sellise isikuteringi tuvastamisest, kes võib fondist või usaldusfondist kasu saada. See nõue ei sisalda üksikisikute tuvastamist selle isikuteringi sees.

(10) Käesoleva direktiivi subjektiks olevad asutused ja isikud peaksid vastavalt käesolevale direktiivile identifitseerima ja üle kontrollima kasusaava omaniku isiku. […]

[…]

(15) Kuna rahandussektori kontrolli rangemaks muutudes otsivad rahapesuga ja terrorismi rahastamisega tegelejad alternatiivseid meetodeid kuritegelike tulude päritolu varjamiseks ning kuna selliseid kanaleid võib kasutada terrorismi rahastamiseks, tuleks rahapesu- ja terrorismi rahastamise vastaseid kohustusi laiendada ka elukindlustuse vahendajatele ning usaldusfondide ja äriühingute teenuste pakkujatele.

[…]

(46) Kuna […] käesoleva direktiivi eesmärk [on] tõkestada rahandussüsteemi rahapesu ja terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamist […]“.

4 Direktiivi 2005/60 artikli 2 lõige 1 piiritleb selle sätte kohaldamisalasse kuuluvate isikute ringi järgmiselt:

„Käesolevat direktiivi kohaldatakse järgmiste asutuste ja isikute suhtes:

1) krediidiasutused;

2) finantseerimisasutused;

3) järgmised juriidilised või füüsilised isikud nende kutsetegevuse osas:
   a) audiitorid, rahandueksperdid ja maksunõustajad;
   b) notarid ja teised sõltumatutel juriidilistel ametikohtadel töötajad […]

      […]
   c) usaldusfondide või äriühingute teenuste pakkujad, kes ei kuulu alapunktide a või b alla;

[…]“.

5 Selle direktiivi artiklis 3 on sätestatud:

„Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

[…]

7) *usaldusfondide ja äriühingute teenuste pakkujad* – füüsilised või juriidilised isikud, kes osutavad põhitegevusalana kolmandatele isikutele mõnda järgmistest teenustest:
   a) äriühingute või teiste juriidiliste isikute asutamine;

[…]“.

Tšehhi õigus

6 Direktiiv 2005/60 võeti Tšehhi õigusesse üle seadusega nr 253/2008 teatavate rahapesu ja terrorismi vastaste meetmete kohta (edaspidi „rahapesuvastane seadus“).

7 Rahapesuvastase seaduse § 2 lõike 1 punkti h alapunkti 1 kohaselt – mis on direktiivi 2005/60 artikli 2 lõike 1 punkti 3 alapunkti c ja artikli 3 punkti 7 alapunkti a sätteid ülevõttev norm liikmesriigi õiguses – on „puudutatud isik“ selle seaduse tähenduses „iga isik […], kes osutab […] teistele isikutele juriidiliste isikute asutamise teenust […]“.

8 Rahapesuvastase seaduse § 2 lõikes 3 on sätestatud:

„Puudutatud isikuks ei loeta isikut – välja arvatud lõike 2 punktides c ja d märgitud isikud –, kes ei tegele lõikes 1 nimetatud tegevusega oma kutsetegevuse raames.“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

9 Corporate Companies on Prahas (Tšehhi Vabariik) asuv juriidiline isik, mille põhitegevus on „valmisfirmade“, see tähendab äriregistris juba registreeritud äriühingute müük. Corporate Companies teostab neid müügitehinguid valmisfirmades oma osaluse ülekandmise teel klientidele.

10 Vastavalt rahandusministeeriumi 18. augusti 2015. aasta teatisele alustas viimane kontrollimenetlust, et selgitada välja, kas Corporate Companies täidab eelkõige rahapesuvastase seadusega ette nähtud kohustusi.

11 Kuna Corporate Companies leidis, et ta ei ole nimetatud seaduses märgitud „puudutatud isik“, esitas ta kaebuse Městský soud v Praze'le (Praha linnakohus, Tšehhi Vabariik) ning taotles rahandusministeeriumi algatatud kontrollimise õigusvastaseks tunnistamist.

12 Městský soud v Praze (Praha linnakohus, Tšehhi Vabariik) leidis oma 25. mai 2016. aasta otsuses, et Corporate Companies kuulus rahapesuvastase seaduse § 2 lõike 1 punkti h alapunkti 1 kohaldamisalasse. Nimetatud kohus märkis selle kohta, et antud sätet kohaldatakse isikute suhtes, kes oma põhitegevusalana asutavad oma klientide jaoks juriidilisi isikuid, sõltumata sellest, kas see toimub kliendi soovil või asutatakse juriidilisi isikuid eesmärgiga lisada need potentsiaalsete klientide jaoks koostatud pakkumiste portfelli. Městský soud v Praze (Praha linnakohus, Tšehhi Vabariik) jättis seetõttu Corporate Companies'i kaebuse rahuldamata.

13 Viimane esitas selle otsuse peale kassatsioonkaebuse eelotsusetaotluse esitanud kohtule, väites, et ta tegeleb äriühingute asutamisega enda jaoks ja oma kuludega. Ta väidab, et kuna ta ei kasuta äriühingute asutamise ajal teistele isikutele kuuluvat vara, ei saa ta olla „puudutatud isik“ rahapesuvastase seaduse § 2 lõike 1 punkti h alapunkti 1 tähenduses. Lisaks, mitte üksnes ei hõlma Corporate Companies'i põhitegevus iseendas äriühingute asutamist oma klientide jaoks, vaid isegi kui pidada teda sellise tegevusega seotuks, ei saaks teda siiski lugeda „puudutatud isikuks“ selle seaduse mõttes, kuna ta ei asuta neid äriühinguid kliendi nimel ja eest, mistõttu ei saa talle ette heita tegutsemist nn tankistina oma klientide huvides.

14 Neil asjaoludel otsustas Nejvyšší správní soud (Tšehhi Vabariigi kõrgeim halduskohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas isikud, kelle tegevusala on selliste äriühingute müük, mis on juba kantud äriregistrisse ja mis on asutatud müümiseks (ehk nn valmisfirmad) ning mille müük vormistatakse nende poolt müüdava tütarettevõtja osaluse ülekandmisena, kuuluvad direktiivi 2005/60 artikli 2 lõike 1 punkti 3 alapunkti c ja artikli 3 punkti 7 alapunkti a kohaldamisalasse?“

Eelotsuse küsimuse analüüs

15 Eelotsusetaotluse esitanud kohus palub selgitada sisuliselt, kas direktiivi 2005/60 artikli 2 lõike 1 punkti 3 alapunkti c koostoimes selle direktiivi artikli 3 punkti 7 alapunktiga a tuleb tõlgendada nii, et need sätted on kohaldatavad sellise isiku suhtes nagu põhikohtuasjas, kelle põhitegevus on tema enda asutatud äriühingute müük oma klientidele – ilma et potentsiaalsed kliendid eelnevalt selleks soovi avaldaksid – müügi objektiks oleva äriühingu kapitalis oleva osaluse ülekandmise teel.

16 Antud juhtumi puhul nähtub eelotsusetaotlusest, et Corporate Companies asutab juriidilisi isikuid, lisab need klientidele üleandmiseks oma portfelli ning ostutehingu korral kannab ostjale üle oma osaluse müüdava äriühingu kapitalis. Selliselt asutatud äriühingutel puudub igasugune majandustegevus. Tegemist on seega „tühjade kestadega“, mis asuvad Corporate Companies'i portfellis ja ootavad müümist.

17 Direktiivi 2005/60 artikli 2 lõike 1 punkti 3 alapunkti c kohaselt kohaldatakse seda direktiivi usaldusfondide või äriühingute teenuste pakkujate suhtes, kes ei kuulu selle punkti 3 alapunktide a või b alla. Selle direktiivi artikli 3 punkti 7 alapunkt a täpsustab, et „usaldusfondide ja äriühingute teenuste pakkujad“ on füüsilised või juriidilised isikud, kes osutavad põhitegevusalana kolmandatele isikutele teenuseid, milleks on äriühingute või teiste juriidiliste isikute asutamine.

18 Seega tuleneb direktiivi 2005/60 artikli 3 punkti 7 alapunktist a, et selles direktiivis ette nähtud kohustused laienevad kõikidele füüsilistele või juriidilistele isikutele, kelle tegevus hõlmab kliendile konkreetse teenuse osutamist, milleks on äriühingute või muude juriidiliste isikute asutamine.

19 Ent nagu Hispaania valitsus oma kirjalikes seisukohtades välja tõi, osutatakse sellist teenust nii siis, kui kolmas isik teeb füüsilisele või juriidilisele isikule ülesandeks asutada tema nimel ja tema eest äriühing, kui ka siis, kui kolmas isik ostab äriühingu, mis on varem selle isiku poolt asutatud üksnes müügi eesmärgil.

20 Erinevalt sellest, mida väidab Corporate Companies, ei oma antud sätte kohaldamisel tähtsust asjaolu, et sellise äriühingu asutas nimetatud isik kliendi soovil või et ta asutas selle potentsiaalsele kliendile hilisema müümise perspektiivist lähtudes.

21 Esiteks ei tee direktiivi 2005/60 artikli 3 punkti 7 alapunkt a neil kahel olukorral vahet.

22 Järgmisena ei võimalda miski selles direktiivis järeldada, et liidu seadusandja kavatsus oli jätta artikli 3 punkti 7 alapunkti a kohaldamisalast välja isikud, kellel on selline majandustegevus nagu Corporate Companies'il.

23 Lõpuks tuleb sedastada, et selline kohaldamisalast väljajätmine ei ole antud direktiivi eesmärgiga kooskõlas.

24 Sellega seoses tuleb märkida, et asjaomase direktiivi eesmärk on vältida rahandussüsteemi kasutamist rahapesu ja terrorismi rahastamiseks, nagu tuleneb ka selle direktiivi pealkirjast ja põhjendustest (vt selle kohta kohtuotsus, 25.4.2013, Jyske Bank Gibraltar, C-212/11, EU:C:2013:270, punkt 46).

25 Nagu nähtub antud direktiivi põhjendustest 1 ja 2, võivad nimetatud kuritegevuse liigid mõjutada äärmiselt negatiivselt rahandussektori usaldusväärsust, terviklikkust ja stabiilsust ning ka siseturgu.

26 Direktiivi 2005/60 sätted on niisiis sisuliselt ennetavat laadi, kuivõrd nende eesmärk on riskipõhise lähenemise kohaselt näha ette ennetavate ja heidutavate meetmete kogum, et võidelda tõhusalt rahapesu ja terrorismi rahastamisega, ning kaitsta rahandussüsteemi tugevust ja terviklikkust. Nende

meetmete eesmärk on ära hoida või vähemalt piirata sellist tegevust niipalju kui võimalik, tõkestades rahapesuga ja terrorismi rahastamisega tegelejaid kõikides etappides, mida nimetatud tegevus võib hõlmata.

27 Neil asjaoludel näeb direktiiv 2005/60 ette panna teatavatele isikutele nende osalemise tõttu finantseerimistehingutes- või tegevustes teatava hulga kohustusi, nagu kliendi ja kasusaava omaniku identifitseerimine ja kontrollimine, ärisuhte kavandatava eesmärgi ja sisu kohta teabe saamine, samuti kohustus teatada pädevatele ametiasutustele kõikidest rahapesule või terrorismi rahastamisele viitavatest tunnustest.

28 Kuna esiteks kujutab äriühing endast sobivat struktuuri nii rahapesuks kui ka terrorismi rahastamiseks, kuivõrd see võimaldab varjata ebaseaduslikult saadud vahendeid, mis legaliseeritakse selle äriühingu kaudu, samuti rahastada vahendaja abil terrorismi, ning kuna teiseks on kliendi identifitseerimine võtmetähtsusega sellise tegevuse ennetamisel, nagu nähtub direktiivi 2005/60 põhjendusest 9, siis näib põhjendatud see, kui liidu seadusandja kehtestab antud direktiiviga kolmanda isiku nimel isiku või ettevõtja poolt sellise struktuuri asutamisel kontrolli, kehtestades niiviisi esmase tõkke, et heidutada iga isikut, kes kavatseb äriühingut kasutada seda liiki tegevuse hõlbustamiseks.

29 Selline kontroll näib seda olulisem, et äriühingu asutamine ise kujutab endast toimingut, mis olemuselt kannab endas rahapesu ja terrorismi rahastamise riski finantseerimistehingute tõttu, mida selline toiming harilikult hõlmab, s.o asutaja poolt kapitali, või teatud juhtudel varaline sissemakse äriühingusse. Sellised tehingud võivad lihtsustada nimetatud äriühingu poolt ebaseadusliku tulu toomist rahandussüsteemi, mistõttu osutub vajalikuks, et kliendi ja kõikide tehingust tegelikult kasusaavate omanike identiteet oleks kontrollitud ning et isikud, kes oma tegevuse raames asutavad äriühingu kolmanda isiku huvides, alluks seega direktiiviga 2005/60 ette nähtud kohustustele.

30 Tuleb rõhutada, et sellised riskid ilmnevad mitte üksnes siis, kui äriühingu asutab mõni isik oma majandustegevuse raames kolmanda isiku nimel ja tema eest, vaid ka siis nagu antud juhul, kui sellise isiku majandustegevuse raames potentsiaalsetele klientidele müümise eesmärgil asutatud valmisfirma ka tegelikult müüakse kliendile, kandes viimasele üle oma osaluse nimetatud äriühingus.

31 Direktiivi 2005/60 artikli 3 punkti 7 alapunkti a tõlgendamine selliselt, nagu soovib Corporate Companies, see tähendab nii, et isik, kelle majandustegevus hõlmab seda liiki valmisfirmade müüki, ei peaks kuuluma nimetatud sätte kohaldamisalasse, pakuks rahapesuga ja terrorismi rahastamisega tegelejatele ideaalse vahendi hoida kõrvale esmasest tõkkest, mille liidu seadusandja on võtnud selleks, et ära hoida niisuguste äriühingute kasutamist sellistes tegevustes.

32 Kui rahapesu ja terrorismi rahastamise valdkonnas niisugusel isikul nagu Corporate Companies ei oleks kohustusi, eelkõige kohustust kontrollida kliendi ja tegelikult kasusaava omaniku identiteeti, aitaks see esiteks kaasa müüdud äriühingute tegelike omandajate või nende nimel tegutsejate anonüümsusele, ja teiseks võimaldaks see varjata nende äriühingute kaudu liigutatavate varade päritolu ja eesmärki.

33 Teisisõnu aitaks direktiivi 2005/60 artikli 3 punkti 7 alapunkti a selline tõlgendus kindlasti kaasa sellele, mida direktiiviga 2005/60 just soovitakse vältida.

34 Eelnevat arvesse võttes tuleb eelotsuse küsimusele vastata, et direktiivi 2005/60 artikli 2 lõike 1 punkti 3 alapunkti c koostoimes selle direktiivi artikli 3 punkti 7 alapunktiga a tuleb tõlgendada nii, et need sätted on kohaldatavad sellise isiku suhtes nagu põhikohtuasjas, kelle põhitegevus on tema enda asutatud äriühingute müük oma klientidele – ilma et potentsiaalsed kliendid eelnevalt selleks soovi avaldaksid – müügi esemeks oleva äriühingu kapitalis oleva osaluse võõrandamise teel.

Kohtukulud

35 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (esimene koda) otsustab:

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. oktoobri 2005. aasta direktiivi 2005/60/EÜ rahandussüsteemi rahapesu ja terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise vältimise kohta artikli 2 lõike 1 punkti 3 alapunkti c koostoimes selle direktiivi artikli 3 punkti 7 alapunktiga a tuleb tõlgendada nii, et need sätted on kohaldatavad sellise isiku suhtes nagu põhikohtuasjas, kelle põhitegevus on tema enda asutatud äriühingute müük oma klientidele – ilma et potentsiaalsed kliendid eelnevalt selleks soovi avaldaksid – müügi esemeks oleva äriühingu kapitalis oleva osaluse võõrandamise teel.

Allkirjad